

Column: Vlinderen

8e jrg. nr. 1, februari 2021

Zeg tien keer tegen Aisha
dat zij achterstanden heeft
en zij gaat het òòk geloven,
het vuur van zelfvertrouwen
zal dan vanzelf wel doven.

Dat gaat bij al die kinderen
waarschijnlijk straks gebeuren,
hoeveel jij achterloopt.
dat gaan we eerst eens keuren.

Dan zijn er dus veel kinderen
die denken: ik loop achter
ik ben vast niet goed genoeg
waarachter? geen idee,
maar 't is hier rupsje-nooit-genoen!

Acht miljard voor achterstanden,
want het is een schande dat zij zoveel achterlopen
hoe moet je dat in de verkiezingstijd
in 's hemelsnaam verkopen?

Natuurlijk is dat geld best welkom,
maar besteedt het dan aan kinderen,
dan gaan al die mooie rupsjes
straks vanzelf weer vlinderen!

arie de bruin
18 februari 2021

Kabinet steekt miljarden in onderwijs voor wegwerken achterstand

Het demissionaire kabinet steekt de komende jaren miljarden in het onderwijs om achterstanden weg te werken die zijn ontstaan door de coronacrisis. Het zou gaan om 8,5 miljard euro in de komende 2,5 jaar

Column 'Reparatiegelden'. 8e jrg. nr. 2, juni 2021

"Leren wij onze kinderen, hoe en voor wie men moet leven, geven wij de jeugd een levensdoel, helpen wij hen op cruciale momenten waarop zij hun wereldbeeld vormen, rond te kijken, te zoeken en te dromen?" (UIT: J. Korczak, Die gegenwärtige Schule, 1905)

Steeds vaker hoor ik de term 'reparatiegelden' als het gaat over de 8,5 miljard die is uitgetrokken door het ministerie van O&W om de leerachterstanden, die als gevolg van de coronacrisis in het onderwijs zijn ontstaan, te bestrijden.

Reeds eerder heb ik mij verzet tegen het gebruik van het begrip 'leerachterstand' in het onderwijs. Als er al sprake mocht zijn van een achterstand, dan gaat die over de armoede waar veel kinderen in deze wereld en ook diverse kinderen in Nederland mee te maken hebben. Het zou mooi zijn als we daar ook dit soort gigantische bedragen aan zouden willen besteden.

Als je de beleidsstukken en schoolplannen leest, dan zou je denken dat het kind centraal staat in ons onderwijs, maar ik zet daar grote vraagtekens bij. In ieder geval zeker niet het kind als individu, het kind dat mag zijn wie hij is en dat zich autonoom kan ontwikkelen in een eigen tempo. De leerstof staat centraal en daar moet het standaardkind aan voldoen. Als jouw scores op de standaardtoetsen lager zijn dan men gemiddeld verwacht, wordt het begrip leerachterstand geïntroduceerd en dan loop jij achter... met weer een nieuw etiket op je voorhoofd.

Daarom is er nu ineens een heleboel geld beschikbaar, omdat we geschrokken zijn van de gemiddelde scores op de standaardtoetsen. Die cijfers moeten snel gerepareerd worden, anders lopen we als land achter op de PISA-ranking.

Kinderen krijgen nu zelf ook het idee, dat zij niet goed genoeg zijn: je moet extra hulp, je krijgt bijlessen, deelnemen aan een zomerschool of andere evidence-based programma's die in Engeland tot hogere scores hebben geleid. Natuurlijk is er niks mis mee om kinderen extra aandacht te geven, maar het uitgangspunt deugt niet.

Bovendien zien we dat veel kinderen behoorlijk in de knel komen, omdat zij niet aan de standaardverwachtingen voldoen. Zij konden lange tijd niet gewoon naar school en bij het VO is het nog niet helemaal normaal, ze raken depressief, missen hun vrienden. Wat doen we hen eigenlijk aan om hen ook nog op te zadelen met het idee dat zij een leerachterstand hebben en dat dat gerepareerd moet worden?

" Over de overbelasting van leerlingen worden in Europa hele bibliotheken vol geschreven; terwijl dit lastige probleem eenvoudig en snel opgelost kan worden, als we het principe hanteren, dat de taak van de school niet 'het weten' is, maar de ontwikkeling van het kind; niet het volproppen van de hoofden met onnodige ballast, maar hen voorbereiden op het leven." (UIT: J. Korczak, Die gegenwärtige Schule, 1905)

Ja, Korczak kon toen al een eeuw vooruit kijken! Maar met zijn ideeën hebben we helaas nog te weinig gedaan...

Column Edubesitas

8e jrg. nr. 3, oktober 21

“ Over de overbelasting van leerlingen worden in Europa hele bibliotheken vol geschreven; terwijl dit lastige probleem eenvoudig en snel opgelost kan worden, als we het principe hanteren, dat de taak van de school niet ‘het weten’ is, maar de ontwikkeling van het kind; niet het volproppen van de hoofden met onnodige ballast, maar hen voorbereiden op het leven.” (UIT: J. Korczak, Die gegenwärtige Schule, 1905)

Edubesitas is blijkbaar geen probleem van onze tijd. Ook Korczak spreekt al over de overbelasting van leerlingen. Die voortdurende overladenheid van het onderwijs heeft namelijk alles te maken met de visie op het kind, de mens en daarmee ook met de visie op de betekenis van onderwijs voor die mens.

Zien we het kind als een ‘vat dat volgegoten moet worden’ of heeft onderwijs de taak in ieder kind ‘een vuur te onsteken’? In beleidsstukken en schoolplannen kom je zo nu en dan nog wel eens het ideaal van een vuur ontsteken tegen, maar het zal duidelijk zijn dat in onze samenleving nog altijd de leerling als ‘vat’ gezien wordt dat volgepropt moet worden met steeds weer meer relevante noodzakelijke leerstof. Er komen veel verwachtingen op de school af over wat het onderwijs allemaal tot stand moet brengen. Bovendien wil de politiek dat dit ook allemaal zorgvuldig gemonitord wordt, zodat de leeropbrengsten goed in beeld worden gebracht. De overladenheid van het curriculum zorgt op die manier vanzelf tot overbelasting van leraren en vele burnout-klachten.

Korczak heeft een eenvoudige oplossing: *de taak van de school is niet ‘het weten’, maar de ontwikkeling van het kind; niet het volproppen van de hoofden met onnodige ballast, maar hen voorbereiden op het leven.*

Het is goed om ons te bezinnen op de manier waarop we naar het kind kijken. Is het kind een ‘onaf’ mens, dat in pakweg twintig jaar klaargestoomd moet worden tot een zelfstandige volwassene? We kunnen gevoeglijk concluderen dat dat in veel, zo niet alle gevallen, mislukt. Niemand is ooit ‘af’, niemand is ooit volledig zelfstandig. Zijn volwassenen een beter soort mens dan kinderen? Zijn kinderen dommer dan volwassenen, impulsiever, agressiever? Hebben zij minder rechten omdat zij toch maar klein zijn?

Korczak verzet zich heftig tegen zo’n kind- en mensbeeld en stelt daar tegenover dat het kind een volledig, volwaardig persoon is en als zodanig respect verdient. Het moet niet afhankelijk zijn van onze welwillendheid of barmhartigheid, nee, het heeft rechten zoals ieder mens!

Jazeker, een kind is kwetsbaarder doordat het klein is. Daarom verdient het volgens Korczak nog een aantal extra rechten. In zijn boeken geeft Korczak talloze voorbeelden dat het kind ‘niet dommer, roekelozer, agressiever of minder ontwikkeld’ is. Elk mens ontwikkelt zich zijn leven lang en kinderen ontwikkelen zich in hun levensfase verbazingwekkend snel.

De school mag daarbij een prachtige rol vervullen door het kind iedere dag tot zijn recht te laten komen. Korczak formuleerde o.m. als grondrecht: 'Elk kind heeft recht op de dag van vandaag'.

Dit geeft exact aan waar het om dient te gaan in het onderwijs: het recht op de dag van vandaag! Als school zijn we voortdurend bezig met 'later', als je groot bent (als je af bent???). Daar gaat het helemaal niet om: het gaat om vandaag, om het leven hier en nu! "Als een kind vandaag tot zijn recht komt, zal het vele vruchten dragen later", zegt Korczak. Hoe bereid je een kind voor op het leven? Door met hem samen te leven, door in relatie met elkaar te werken.

Column 'Theorie of Praktijk'

8e jrg. nr. 4, december 2021

Wil je tegenwoordig meetellen, dan moet je toch vooral zorgen dat je 'evidence-based' te werk gaat. De menukaart die het ministerie van Onderwijs opstelde voor de inzet van NPO-gelden biedt ons een scala aan 'evidence-based' mogelijkheden om te werken aan onze verbetercultuur.

Korczak benadrukt echter een bredere optie: Een leraar ontwikkelt zich vooral door zelf goed te kijken en te luisteren.

"Dankzij de theorie weet ik, dankzij de praktijk voel ik. De theorie verrijkt het intellect, de praktijk geeft aan het gevoel kleur, oefent de wil. Ik weet - betekent niet: ik handel naar hetgeen ik weet....."

Vaak neem ik afstand van de theorie, zelden van mijzelf."

(UIT: J. Korczak, *Theorie en Praktijk* (1925), opgenomen in R. Görtzen, *Het recht van het kind op respect*, uitg. SWP Amsterdam 2007, p. 121 e.v.).

Voor Korczak is het duidelijk: iedere opvoeder moet zelf een ontwikkelingsproces doormaken en voortdurend blijven leren, zowel van de theorie als van de praktijk. In de theorie is nooit een pasklaar antwoord te vinden op de vragen uit de praktijk. Als je een recept zoekt in mijn boek, leg het dan maar opzij, zegt hij.

Geen enkel boek kan het aandachtig kijken van de opvoeder naar het kind vervangen. Kijk... en voel. Vergelijk dat met wat je weet uit de theorie, combineer het met je eigen ervaringen en vooral met je eigen gevoel. *Opvoeder, leer jezelf kennen voor je het kind wil leren kennen!*

Korczak was beslist geen tegenstander van wetenschap of van meetbare resultaten. Nauwkeurig hield hij de ontwikkelingen van kinderen bij, zelfs in grafieken. Maar niet zonder dit te combineren met de wezenlijke eigenschap van een pedagoog: "het zien met je hart!"

In ons huidige onderwijs zijn we helaas soms verwijderd geraakt van deze visie. Wij vertrouwen onze eigen ogen en gevoelens steeds minder, wij varen op de zogenaamde

objectieve resultaten van toetsen en andere meetinstrumenten alsof het kind een meetbaar object is. Menigmaal geldt nu het tegenovergestelde van wat Korczak zei voor een leraar: "Vaak neem ik afstand van mijzelf, zelden van de theorie!" En dat maakt menig leraar ongelukkig in zijn werk, hij verliest de regie over zijn werk als opvoeder. De toetsresultaten van evidence-based programma's bepalen zijn handelen in plaats van zijn eigen weten, voelen en willen.

*Ik begrijp het niet. In de klas leest Melvin heel redelijk. Als hij hardop moet lezen, blijven kinderen gewoon naar hem luisteren; hij leest op een leuke manier voor. Maar bij de leestoets scoort hij altijd laag.
(Leraar in groep 5)*

Ja, wie moet je nou geloven: de toetsresultaten of je eigen ogen en oren?